

Pårørendes situasjon under arrestasjon og varetekt -en forskningsundersøkelse

FFP har lenge sett behovet for å samle erfaring om hvordan pågripelse og varetekt oppleves fra et pårørendeperspektiv. I samarbeid med Sosiologisk Poliklinikk AS (SP) har vi gjennomført undersøkelsen «Pårørendes situasjon ved arrestasjon og varetekt» hvor SP gjennomførte intervjuer med pårørende og politiet. Det ble også foretatt en gjennomgang av relevant pensumlitteratur ved politihøgskolen for å se om pårørendetemaet er en del av pensum/utdanningen. Undersøkelsen er støttet av Stiftelsen Dam.

Her presenteres kort funn fra undersøkelsen. Rapporten i sin helhet finner du [her](#).

Behov for informasjon

Undersøkelsen viser et stort behov for informasjon ved arrestasjon og varetekt, og at det i stor grad er fravær av dette fra politiets side. Mangel på informasjon skaper problemer i en situasjon som oppleves kaotisk, og man ikke vet hva man skal gjøre eller hvor man kan søke hjelp. De pårørende opplever det som vanskelig å skulle formidle informasjon til andre deler av familien, når de selv vet svært lite eller ingenting. Spesielt kan dette være vanskelig når det gjelder informasjon til barn.

For [barnet mitt], så har det vært kjempevanskelig å komme hjem. Jeg må sitte og fortelle om hvorfor pappa ikke er hjemme og jeg vet egentlig veldig, veldig, veldig lite selv også, om hva som hadde skjedd. [...] politiet [sa] jo ingenting til meg når de kom hjem [for å hente ham], det fikk jeg først vite, når jeg kom på avhør. Så, [barnet mitt] har tatt det veldig, veldig, veldig tøft. Hadde også [et barn i voksen alder] som lå på sykehus [...], hun tok det kjempetøft og ble jo bare enda dårligere.

Det er så viktig med informasjon, altså at pårørende blir tatt vare på og ikke blir behandlet som kriminelle [...] Men det [...] verste var i begynnelsen når du følte hele verden raste. Du fikk ingen informasjon. Du ble behandlet stygt, ja frekt. Det var det verste, absolutt for oss i hvert fall.

Dette bekrefter FFPs erfaringer fra vårt arbeid med pårørende, og prosjektrapporten tydeliggjør hva fravær av informasjon innebærer for pårørende. Flere pårørende beskriver politiet som lite hjelpsomme eller at de har følt at informasjonen politiet gir dem angående den arresterte eller hjelpeinstanser er fraværende eller mangelfull.

Barnas opplevelser av arrestasjon og varetekt

Rapporten viser at barn har behov for å vite hva som skjer, og hvor alvorlig det kan være for barn å ikke få informasjon i det som oppleves som en akutt krisesituasjon. Barna opplever situasjonen som skremmende. De skjønner ikke hva som foregår, og opplever også ofte at gjenværende omsorgsperson får reaksjoner. Barna er ofte bekymret for familiemedlemmet som arresteres, og lurer på hvor lenge det skal være borte. I tillegg er mange barn usikre på hvordan de skal håndtere situasjonen overfor venner eller andre som har vært vitne til arrestasjonen. Mange barn beskriver savn og mangel på muligheter for å treffe den arresterte omsorgspersonen.

«Det jeg savnet da de pågrep ham var at politiet kunne satt seg ned for å snakke med barnet mitt, fortelle hva de gjorde»

Pårørende opplever pågripelser som brutale

Noen pårørende beskriver at de opplever pågripelsen brutal, og at de mener det er en manglende proporsjonalitet mellom politiets bruk av fysisk makt og forholdene under pågripelse.

«Når [politiet] står syv-åtte stykker utenfor med skjold, så tenker jeg at de kanskje ikke behøver å være så brutale når de var så mange allikevel».

Noen beskriver en senere mistillit- eller frykt overfor politiet etter å ha vært til stede ved en arrestasjon.

Fra politiets side forklares det som kan oppleves som overdreven maktbruk med at politiet står i akutte og potensielt farlige situasjoner, og at de tradisjonelt har hatt lavt fokus på å håndtere pårørende. I de tilfellene der pårørende har opplevd å bli møtt på en god måte av politiet, knyttes dette mer til personlighet hos ansatte i politiet enn til rutiner.

FFP er bekymret for den virkningen brutale pågripelser og fravær av informasjon har på barn og voksne. Slike opplevelser kan være traumatiserende for barn. Det er gledelig at Politidirektoratet (2022) har utarbeidet de nasjonale retningslinjene *Politiets møte med barn*. Disse skal ivareta både informasjon og trygging av barna, da også gjennom informasjon til og trygging av foreldrene.

Det er en sprik mellom antatt virkelighet og praksis

Funnene viser at det ikke er kun politiets fysiske adferd under arrestasjon som påvirker de pårørendes erfaring, men også om de føler seg respektert, ivaretatt og informert. Befolkningen i Norge har generelt høy tillit til politiet, og man forventer en form for informasjonsflyt eller støtte fra politiet. Dette står ikke i forhold til hva de opplever, og en sprik mellom antatt virkelighet og det de opplever, skaper ubehag og en mistillit til politiet.

Vold i nære relasjoner

Flere av informantene var offer i saken. Pårørende som også er offer i saken opplever å stå alene, eller å falle utenfor støtteapparatet gjennom å ha «to roller» i saken. Voldsofferet/den pårørende har behov for informasjon om hjelpeinstanser (ikke bare krisesenter), støtte, men også opplysninger om hvor den pågripne oppholder seg og om når vedkommende skal løslates.

Rapporten vurderer at mangel på kunnskap om kompleksitet og dybde av vold i nære relasjoner kan føre til at politibetjenter opplever det som vanskelig å vise nødvendig forståelse og hjelp til den utsatte. Mangel på kunnskap kan føre til en skepsis til fornærmedes og rolle som offer. Ofre i vold i nære relasjoner kan bli kategorisert som «medskyldige», «mindre troverdige» eller «motstridige». Rapporten antyder at slike tvetydige holdninger til pårørende som offer kan påvirke betjentenes håndtering av dem under pågrepelse. Dette blir av politiet beskrevet som vanskelige saker fordi de må håndteres der og da, gjerne med en følelse som veksler mellom medlidenhet, frustrasjon, mistro og utilstrekkelighet.

Politiets hovedfokus

Politiets hovedfokus er å sikre arrestasjonen og å unngå bevisforspillelse, og hensynet til pårørende er ikke et fokus politiet har i noen særlig grad.

Prosedyrer rettet mot pårørende med den hensikt å ta vare på dem, har ikke vært et tema i utdanningen og opplæringen. Der pårørende er nevnt i litteraturen blir de omtalt som tredjepersoner. Tredjepersoner er kategorien tilfeldige personer, forbipasserende og liknende. De er ikke et hensynmoment, men kan bli betraktet som en forstyrende faktor i politiarbeidet. Dette viser at manglende fokus på pårørende i politiutdanningen gjør at behandling av barn og voksne som pårørende blir tilfeldig.

«Nei, det kan jeg vel si at det ikke har vært fokus på. Jeg klarer ikke å huske at jeg har lest noe om det eller blitt bedt om å lese om det eller sette meg inn i det. Jeg vet ikke hvor jeg skal se for å finne noe om det».

Likevel er noen betjenter oppmerksomme på at de må opptre skånsomt og ta vare på familien:

«Det er jo en vanskelig periode for dem, men vi utfører jobben [og gjør] det som er nødvendig. [...] [Det er] avhengig av type sak. Jeg opplever i hvert fall at vi har fokus på å få det til så skånsomt som mulig når

saken tillater det. Hensyn til familie og hensyn til barnas beste skal jo være med som et tema i alle de vurderingene vi gjør, men det er klart at noen ganger havner det mer i bakgrunn enn andre ganger»
- Politibetjent, informant i undersøkelsen *Pårørendes situasjon ved arrestasjon og varetekt*.

I rapportens drøftingsdel løftes at uten rutiner og prosedyrer for ivaretagelse av barnet, vil man kunne miste oppmerksomheten på barnet, og skader kan oppstå.

Strukturelt hull

I rapporten beskrives den manglende oppmerksomheten på pårørende under arrestasjon og varetekt som et «strukturelt hull». Det administrative apparatet som eksisterer rundt arrestasjon og ved varetekt er strengt lovregulert (struktur), men pårørende ser ut til å være overlatt til en helt annen struktur; det tilfeldige, situasjonsbestemte, personlige og improvisatoriske. Når det gjelder personvern, tas det hensyn til den arresterte/varetektsfengslede, mens familien i liten grad ivaretas med mindre det finnes en velvillig advokat, fengselsbetjent eller politiansatt i tilknytning til den fengslede.

Funnene er viktig kunnskap for ansatte i FFP. De kan hjelpe oss å gi en årsaksforklaring til pårørende som opplever å bli møtt på en dårlig måte av politiet. Kunnskapen gir også et viktig utgangspunkt for FFPs videre samarbeid med politiet, og gir muligheter for å komme med forslag til endringer. Her er forslag fra FFP over tema som kan og bør forbedres fra politiets side:

- Det bør etableres rutiner som i større grad ivaretar familiens, og spesielt barns behov for informasjon. Den gjenværende omsorgspersonen bør få informasjon og ivaretagelse både for sin egen del og fordi dette er viktig for å kunne ta best mulig vare på barnet under og etter arrestasjonen. Barn må få god informasjon tilpasset deres alder. Innsattes personvern må veies opp mot barnets beste og deres rett til å vite hvor forelderen er.
- Nytt fokus på pårørende må forankres i prosedyrer under arrest/varetekt, for eksempel å gi god generell informasjon om hva som normalt skjer med den pågrepne og informasjon om hvor pårørende kan søke hjelp og informasjon
- Brev og besøksforbud ved varetekt må ikke automatisk innebære forbud mot kontakt med barn og nær familie. Etterforskningsmessige hensyn må vurderes konkret opp mot barns rett til kontakt
- Barn må få treffe sin fengslede forelder innen en uke etter fengsling, deretter opprettholde jevnlig kontakt i tråd med Europarådets anbefalinger og den Europeiske menneskerettighetsdomstolens dom av 21.3.23
- Pårørendetema må inn politiutdanningen
- Det bør etableres barneansvarligordning i politiet

Litteraturliste

Aljazaeri, Mostad & Tjora. (2022). *Pårørendes situasjon ved arrestasjon og varetekt* (2022). For Fangers Pårørende (FFP).

Politidirektoratet. (2022). Nasjonal retningslinje for politiets møter med barn. [nasjonal-retningslinje-for-politiets-moter-med-barn.pdf](#)